

Schriftelijke input Rondetafelgesprek lessen NAVO-missies Afghanistan (7 september 2023)

Dr. Jorrit Kamminga, onafhankelijk onderzoeker, werkzaam in Afghanistan tussen 2005 en 2020 en schrijver van het boek 'Je wordt bedankt, Bin Laden: 20 jaar Nederland in Afghanistan (2001-2021).'

Contact: jorritka@gmail.com

Opmerking vooraf

Recentelijk nam ik deel aan de referentiegroepen van zowel de IOB Resolute Support en de IOB Stability in Fragile Contexts evaluaties. Ook was ik zijdelings betrokken bij andere leertrajecten. Het onderstaande is echter vooral gebaseerd op mijn leidende rol in de evaluatie van 20 jaar Nederlandse betrokkenheid in Afghanistan door het humanitaire kennisplatform KUNO. Het volledige rapport van die evaluatie is [hier](#) te vinden: Voor vragen over die evaluatie kunt u ook contact opnemen met Peter Heintze, de coördinator van KUNO: peter.heintze@kuno-platform.nl.

1. Algemene lessen

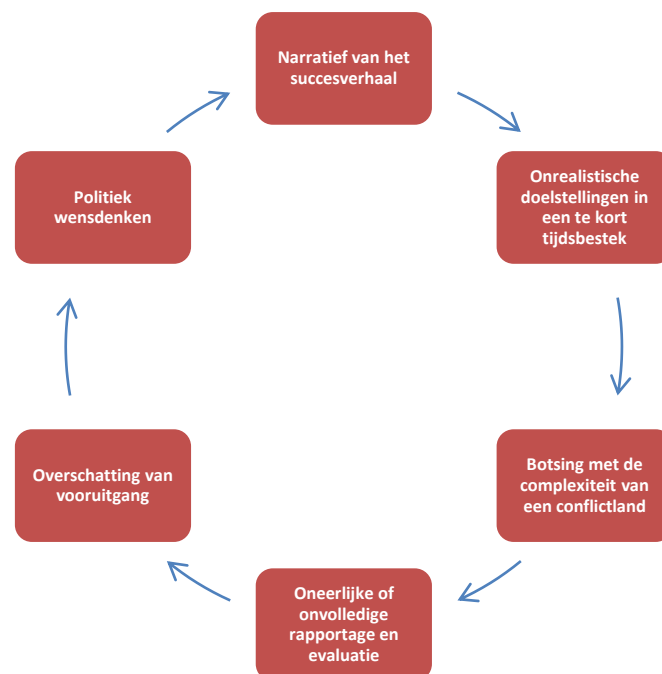
Leren van Afghanistan: Er is geen gebrek aan nuttige leer- en onderzoekstrajecten. Wel is het zo dat al die trajecten gaan over leren *van* en niet *voor* Afghanistan. Ondanks het nut voor de toekomstige bijdrage van Nederland aan NAVO-missies elders in de wereld, ontnemen deze lessen niet de morele verantwoordelijkheid die ons land nog steeds heeft jegens de Afghaanse bevolking. Daar moet op een andere manier invulling aan gegeven worden. Het is belangrijk om altijd in het achterhoofd te houden dat onze 'worsteling' met de vraag hoe het in de toekomst beter kan, op geen enkele manier in verhouding staat met het leed van de Afghaanse bevolking.

Geen vervoltraject: Het probleem is duidelijk niet het ontbreken van lessen en inzichten, maar het vervoltraject. Er is niemand die met de lessen aan de slag gaat. Er is op de ministeries geen commissie die adviezen gaat uitwerken en bij ontwikkelingsorganisaties is er geen team dat gaat kijken hoe het in de toekomst anders moet. De evaluerende organisaties leveren hun eindrapporten op maar zonder bindende adviezen. Met andere woorden: het lerend vermogen blijft gering omdat er zowel institutioneel als procedureel geen gevolg gegeven wordt aan de verschillende leertrajecten. Het zou goed zijn als de Tweede Kamer vooral dat aspect onder de loep zou kunnen nemen.

Een te hoog ambitieniveau: Het Nederlandse ambitieniveau in Afghanistan was te hoog voor de verschillende missiebijdrages. Vooral vanaf de missiebijdrage in Baghlan (2004-2006) werd de politieke ambitie op de spits gedreven. Omdat het doel van de missiebijdrages sterk politiek geladen was, voelden vrijwel alle belanghebbenden (binnen de ministeries en daarbuiten) de drang of zelfs druk om positief te rapporteren over de gestelde doelen – met regelmaat te positief. De missies mochten niet mislukken – dat zou grote (politieke) consequenties kunnen hebben. Ook bij tegenslagen bleef het narratief van het succesverhaal daarom in stand: "Ondanks de uitdagingen, wordt er vooruitgang geboekt."

Een vicieuze cirkel van wensdenken: De belangrijkste bevinding van de KUNO-evaluatie was het overkoepelende proces dat missiebijdragen en ontwikkelingsprojecten in zijn greep houdt – een vicieuze cirkel van wensdenken. Politiek wensdenken, mede gedreven door onder andere bondgenootschappelijke verplichtingen en bredere politieke belangen en ambities, zorgde ervoor dat Nederland steeds weer tekende voor een nieuwe missiebijdrage.

De Nederlandse uitvoerende instanties namen vervolgens het stokje van de politiek over, gedreven door de beste bedoelingen, idealistische motieven en een *can do*-houding. Zo zette het wensdenken een ontwikkeling in gang die werd gekenmerkt door onrealistische doelen, te ambitieuze verwachtingen en westerse blauwdrukken – verder versterkt door een gebrek aan cultureel bewustzijn en inlevingsvermogen. Het succesverhaal dat op deze manier ontstond, werd vervolgens in stand gehouden en versterkt door te optimistische berichtgeving in Kamerbrieven en projectevaluaties over de voortgang en een ongefundeerde en vrijwel niet bekritiseerde overtuiging dat onze doelstellingen op de een of andere manier op schema lagen. We hadden gewoon een beetje meer van hetzelfde medicijn nodig om de kwaal te bestrijden.

Politiek onvermogen: Tegelijkertijd werd een belangrijk element om tot vrede te komen en de missies succesvol te kunnen beëindigen – een dialoog aangaan met Talibaan – in Nederland politiek onbespreekbaar geacht. Dat is uiteindelijk de grootste politieke misser gebleken. Door de Talibaan continu als ‘terroristen’ te bestempelen, laat je vooral merken dat je niet geïnteresseerd bent in een duurzame politieke oplossing voor het conflict.

2. Aanbevelingen aan de Tweede Kamer voor toekomstige missiebijdrages

Politieke ambitie: Politieke ambitie is prima, maar moet zich wel vertalen in realistische doelstellingen en verwachtingen. Er hoort ook een passende investering bij in de krijgsmacht (zoals voldoen de NAVO-norm van 2% bruto binnenlands product).

Internationale druk: Ook als ‘meedoen’ vanwege internationale druk of bondgenootschappelijke verplichtingen vrijwel vanzelfsprekend is, moet je als Nederland kritisch blijven kijken naar:

1. Welke bijdrage realistisch en nuttig is en past bij de Nederlandse middelen, kennis en vooral ook beperkingen.
2. Of die bijdrage binnen de bredere internationale militaire missie, binnenlandspolitieke context en framing ook goed uit de verf kan komen.

Eerlijkheid: Wees eerlijk over de bredere politieke belangen, zoals handelsrelaties, internationale topfuncties of een stoel bij de G20. Dat voorkomt dat er te hoge verwachtingen worden gewekt over de Nederlandse belangen en investeringen in een land als Afghanistan.

Doelstellingen: Stel duidelijk omschreven doelen. Bij geen enkele Nederlandse missiebijdrage zijn duidelijke doelstellingen en resultaatindicatoren opgesteld. Ongeacht de complexiteit ter plekke, is het mogelijk om duidelijker te zijn over wat wel en niet tot de doelstellingen behoort. Het formuleren van realistische doelstellingen, met bijbehorende risico's en reële verwachtingen is daarbij uiterst belangrijk. Hierbij hoort ook een overkoepelende strategie: Vooral bij het werken binnen een geïntegreerde of 3D-benadering, is het uiterst noodzakelijk om duidelijke politieke doelstellingen te hebben. Het ontbreken hiervan in Afghanistan heeft wensdenken maar ook politieke en operationele onduidelijkheid sterk in de hand gespeeld.

Kortetermijndenken: Vertaal langetermijnontwikkelings- en stabiliteitsdoelen in kortetermijndoelstellingen die in ieder geval structurele stapjes in de juiste richting zijn. Zo is het heersende politieke kortetermijndenken iets minder in tegenspraak met de ontwikkelingsprocessen in fragiele en conflictlanden die vooral een lange adem nodig hebben.

Politieke strategie: Bij een politieke oplossing hoort een politieke strategie. Wees bereid om daar ook aan bij te dragen. Het afschilderen van non-statelijke actoren als 'terroristen' brengt een politieke oplossing in ieder geval niet dichterbij.

Politieke framing: Voorkom politieke framing zoveel mogelijk. Politieke framing, zoals "opbouwmissie", "vechtmissie", "community policing", "Betuwe-plan", etc., is een onvermijdelijk onderdeel van het politieke spel tussen voor- en tegenstanders van een missiebijdrage. Die framing heeft met betrekking tot Afghanistan echter alleen geleid tot tientallen uren nutteloos Kamerdebat, onjuiste verwachtingen en verkeerde aannames bij de missiebijdrages en onwerkbaar situaties in Afghanistan zelf.

Micro-management: Zorg voor een goede balans bij de (in het Toetsingskader vastgelegde) rol van de Tweede Kamer om niet alleen de politieke wenselijkheid maar ook de uitvoerbaarheid te toetsen. Bij de missiebijdrages in Afghanistan was politiek draagvlak omgekeerd evenredig met de politieke bemoeienis met operationele details van de missies. Hoe minder draagvlak (bijvoorbeeld bij de politietrainingsmissie in Kunduz), hoe meer politieke discussie over de operationele inhoud en beperkingen van de missiebijdrage. Die onbalans draagt niet bij aan de effectiviteit van de missiebijdrages en kan deze zelfs in de weg staan.

Toetsingskader: Onderzoek de werkelijke waarde van het Toetsingskader bij de besluitvorming. Zou het bepaalde missiebijdrages juist ook niet hebben moeten voorkomen? In het geval van Uruzgan woog het Toetsingskader bijvoorbeeld niet op tegen de hoge politieke ambities en het politieke wensdenken, ongeacht de negatieve MIVD-rapportages en adviezen van deskundigen.